

Lesbrief nummer 38 - mei 2017

Wilt u laten weten wat u van deze TLPST vond? Hebt u tips voor de volgende aflevering? Mail ons: redactie@onzetaal.nl.

Hiphoppers kennen wel een woordje of twee

Gebruiken hiphoppers steeds dezelfde woorden? Of hebben ze juist een héél uitgebreide woordenschat? Drie taalkundigen zochten het uit en kwamen tot verrassende vaststellingen.

> [Lees verder](#)

Nieuw studievak: Dothraki

In de tv-serie *Game of Thrones* wordt soms Dothraki gesproken. Dat is een kunsttaal die ontwikkeld is door de Amerikaanse taalkundige David J. Peterson. Hij gaat erover lesgeven aan een Amerikaanse universiteit.

> [Lees verder](#)

Het Fries is een taal

Nederland heeft twee officiële talen. Er is natuurlijk het Nederlands, dat je overal in Nederland kunt gebruiken. Maar in de provincie Friesland is er nog een andere taal: het Fries.

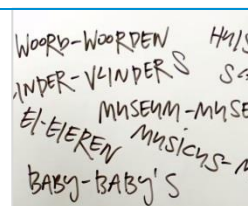
> [Lees verder](#)

Wat is het meervoud van *gluten*?

Je kunt in het Nederlands makkelijk woorden herkennen die in het meervoud staan: dan eindigen ze op *-en* (zoals *lampen*) of *-s* (zoals *computers*). Maar het omgekeerde is niet altijd waar.

> [Lees verder](#)

Hiphoppers kennen wel een woordje of twee

Gebruiken hiphoppers steeds dezelfde woorden? Of hebben ze juist een héél uitgebreide woordenschat? Drie taalkundigen zochten het uit en kwamen tot verrassende vaststellingen.

De wetenschappers doken in het werk van ruim dertig Nederlandstalige rappers. Daaruit namen ze telkens vierduizend woorden. Ze keken dan hoeveel verschillende woorden erin voorkwamen. 'Unieke woorden' noemen [de taalkundigen](#) dat.

Daarna vergeleken ze de aantallen met de hoeveelheid unieke woorden in het werk van schrijvers zoals Harry Mulisch, Ilja Leonard Pfeijffer, Louis Couperus en Multatuli.

Het resultaat? Sommige hiphopartiesten hebben een even rijke woordenschat als bekende schrijvers. Bij populairdere artiesten ligt het aantal unieke woorden lager.

Rapgroep Zo Moeilijk. (Foto: Top Notch)

Toch mag je je niet blindstaren op de resultaten, zeggen de onderzoekers. Ook artiesten die misschien niet zo veel unieke woorden gebruiken, kunnen mooi en grappig uit de hoek komen.

Vragen en opdrachten

Bespreek in de klas:

- 1 Lees [alleen de inleiding](#) van de tekst hierboven. Deze begint met twee vragen: 'Gebruiken hiphoppers steeds dezelfde woorden? Of hebben ze juist een héél uitgebreide woordenschat?' Wat denken jullie?

Lees nu de hele tekst.

- 2a Welke hiphopper/rapper schrijft volgens jullie de beste teksten?
- 2b Geef elkaar voorbeelden van een goede tekst en probeer uit te leggen waarom je die tekst goed vindt.
- 2c Staan er veel 'unieke woorden' in de door jullie gekozen teksten?
- 3a Wie van jullie heeft de meest uitgebreide woordenschat? Test het door unieke woorden te tellen in een schrijfo opdracht die jullie onlangs allemaal gemaakt hebben.
- 3b Vind jij dat een tekst beter is als er meer unieke woorden in staan? Licht je antwoord toe.
- 4 In de tekst staat: 'Bij populairdere artiesten ligt het aantal unieke woorden lager.' Kunnen jullie daar een reden voor verzinnen?

> [Antwoorden](#)

> [Terug naar de voorpagina](#)

Nieuw studievak: Dothraki

In de tv-serie *Game of Thrones* wordt soms Dothraki gesproken. Dat is een kunsttaal die ontwikkeld is door de Amerikaanse taalkundige David J. Peterson. Hij gaat erover lesgeven aan een Amerikaanse universiteit.

Eigenlijk zit het zo: George R.R. Martin (de schrijver van de serie) had bedacht dat in *Game of Thrones* soms kunsttalen gesproken moesten worden, want de serie speelt zich af in een fictieve wereld. In 2009 deden de producenten van de serie een oproep aan taalkundigen: wie is er in staat zo'n kunsttaal te ontwikkelen?

Uit zo'n dertig kandidaten koos men David J. Peterson. Hij stelde een volledige grammatica op en bedacht woorden in [het Dothraki](#). Intussen heeft die taal meer dan 3000 woorden. Peterson baseerde zich onder meer op het Russisch, het Estisch (uit Estland), het Inuktitut (een Inuit-taal) en het Swahili (een Afrikaanse taal). Het Dothraki zou moeten klinken als een mengeling van Arabisch en Spaans. De voorbije jaren heeft Peterson voor *Game of Thrones* nog een kunsttaal ontwikkeld: het Valyriaans.

Heb je zin om het Dothraki en het Valyriaans onder de knie te krijgen? En wil je zelf de kneepjes van het vak leren om een nieuwe taal te bedenken? Dan weet je nu waar je moet zijn: bij [de universiteit van Berkeley](#) in Californië!

Vragen en opdrachten

1 Lijkt het je leuk om zelf een taal te ontwikkelen?

Bekijk de eerste 45 seconden van de YouTube-video onder [dit artikel](#) over kunsttalen.

2a Ken je één of meer van deze kunsttalen?

2b Toen je een van de films keek waarin deze kunsttalen voorkomen, heb je je toen gerealiseerd dat het compleet uitgewerkte talen waren?

2c Welke van de kunsttalen uit de video vind je het mooist klinken?

In [het artikel](#) staat: 'Talenknobbels die zelf een eigen fictieve taal willen ontwikkelen, kunnen deze zomer in de universiteit van Berkeley terecht.'

3 Denk jij dat je echt een talenknobbel moet hebben als je een kunsttaal wilt ontwerpen? Licht je antwoord toe.

> [Antwoorden](#)

> [Terug naar de voorpagina](#)

Het Fries is een taal

Nederland heeft twee officiële talen. Er is natuurlijk het Nederlands, dat je overal in Nederland kunt gebruiken. Maar in de provincie Friesland is er nog een andere taal: het Fries. Dat het Fries een officiële taal is, blijkt bijvoorbeeld uit het feit dat je het ook mag gebruiken als je naar de rechtbank gaat. Voor kinderen in Friesland is het een verplicht vak op school. Hoe is dat zo gekomen?

Het Fries is al een oude taal. Duizenden jaren geleden spraken de mensen Fries langs de hele Nederlandse kust, maar ook bijvoorbeeld in een deel van Duitsland.

Sindsdien is het stukje waar Fries gesproken wordt veel kleiner geworden. In Duitsland zijn er bijna geen mensen meer die nog Fries kennen, en in Nederland vind je ze bijna alleen in de provincie Friesland (of, in het Fries, Fryslân).

Het Fries lijkt op het Nederlands, maar ook op het Engels. Het woord voor *kaas* is in het Engels bijvoorbeeld *cheese* (spreek uit 'tsjies') en in het Fries *tsies*. Veel Friezen zijn trots op hun taal, al wordt die wel steeds minder gesproken. In [dit filmpje](#) leer je er meer over.

Vragen en opdrachten

Bespreek in de klas:

1a Wie van jullie spreekt (een beetje) Fries?

1b Wie van jullie spreekt een dialect?

Lees [dit artikel](#) op de website van het magazine *Kijk*.

2a Waarom is Fries een officiële taal en Gronings, Brabants en Limburgs niet?

3 Steeds minder mensen spreken Fries, Gronings, Brabants of Limburgs. Vind jij dat dat erg is? Licht je antwoord toe.

> [Antwoorden](#)

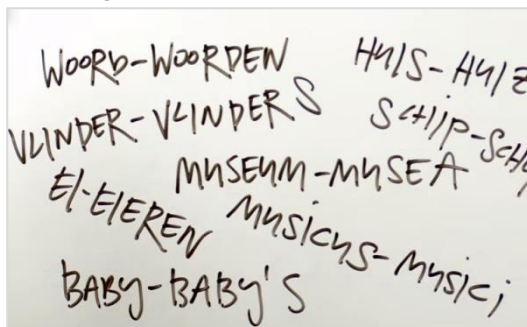
> [Terug naar de voorpagina](#)

Wat is het meervoud van *gluten*?

Je kunt in het Nederlands makkelijk woorden herkennen die in het meervoud staan: dan eindigen ze op *-en* (zoals *lampen*) of *-s* (zoals *computers*). Maar het omgekeerde is niet altijd waar: niet alle woorden die op *-en* of *-s* eindigen zijn meervoud: *de jongen* of *het huis* zijn natuurlijk geen meervoud. Hoe zit dat met *gluten*?

Je kent misschien wel mensen met glutenallergie. Zij kunnen niet tegen een bepaald stofje: gluten. Dat woord lijkt net een meervoud, en sommige mensen denken dan ook dat het gaat om meer dan één *gluut*. Wat *gluten* is, wordt uitgelegd in [dit filmpje](#).

Gluten is de naam van een stof. Het is oorspronkelijk *het gluten*. *Gluten* was een woord zonder meervoud. Je kon dus niet zeggen 'Gluten maken me ziek'; je moest zeggen: 'Gluten maakt me ziek.' Maar er is sinds een jaar of twintig iets veranderd. De mensen begonnen een zin als 'Gluten maakt me ziek' namelijk juist raar te vinden, al was het dan eigenlijk goed. De woordenboeken vermelden nu al een jaar of tien dat *gluten* ook een meervoud kan zijn. Zie ook [de website van Onze Taal](#).

Het omgekeerde kan ook. Het woord *hersenen* bestaat bijvoorbeeld juist alleen in het meervoud: je kunt niet spreken van 'één hersen'. En heb jij weleens een paard met 'één maan' gezien?

Vragen en opdrachten

- 1 Lees alleen de inleiding van de tekst hierboven. Wat denk jij: is *gluten* een enkelvoudig of een meervoudig woord?

Lees nu de hele tekst en bespreek in de klas:

- 2a Bedenk zoveel mogelijk woorden die alleen in het enkelvoud voorkomen.
- 2b Bedenk zoveel mogelijk woorden die alleen in het meervoud voorkomen.

In de tekst op [de website van Onze Taal](#) staat dat het woord *gluten* tegenwoordig als een meervoud wordt gezien en dat dus de zin 'Er zitten gluten in' goed Nederlands is. Dat geldt ook voor: 'Er zitten weer pollen in de lucht.'

- 3 Kunnen jullie verklaren waarom deze twee zinnen nu goed zijn, terwijl ze vroeger fout waren?

> [Antwoorden](#)

> [Terug naar de voorpagina](#)

Antwoorden eerste onderwerp

1 t/m 4 Eigen antwoorden.

Antwoorden tweede onderwerp

1 t/m 3 Eigen antwoorden.

Antwoorden derde onderwerp

- 1 Eigen antwoord.
 - 2 Het Fries is een officiële taal, omdat het voldoet aan de gestelde eisen: het heeft een duidelijke grammatica, er is sprake van een historische ontwikkeling en de sprekers zelf vinden dat ze de taal Fries spreken.
 - 3 Eigen antwoord.
-

Antwoorden vierde onderwerp

- 1 Eigen antwoord.
 - 2a Bijvoorbeeld: *muziek, zand, rijst, politie, goud, nieuws, heela*.
 - 2b Bijvoorbeeld: *hersen, ingewanden, (on)kosten, financiën, notulen*.
 - 3 Dat komt doordat *gluten* en *pollen* eruitzien als een meervoudsvorm i.p.v. een enkelvoudsvorm en door de meeste taalgebruikers ook zo gezien worden. Als een bepaalde vorm niet meer herkend wordt als enkelvoud maar als meervoud wordt gezien, wordt het op een gegeven moment een meervoud. Zo werkt taalverandering. Met *cyclamen* (een bepaalde plant) is hetzelfde gebeurd. Dat was een enkelvoud; het meervoud was *cyclamens*. Maar veel mensen spreken nu van *één cycloam* en *meer cyclamen*.
-